

AZ ISKOLA A JÖVŐ MŰHELYE

Ezt az igazságot manapság sokat hangoztatják. Mi nem ismételni, hanem elemezni akarjuk; közelebről szemügyre venni, mielőtt jelszóvá fakalna, megunttá és üressé anélkül, hogy megismernők és hasznosítanók üzenetét. Jövönket kémleljük hát. De nem a futurológia módján. Jövönkről annyiban van szó, amennyiben az iskola az ifjúságot, a holnap felnöttjét készíti elő a holnap társadalma számára. A jövőt azonban mai körülményeinkből próbálgatjuk kiolvasni. Tehát jelenünkről is szólunk. Múltunkról már kevésbé. De nem elforduló, gyökérmetsző meggondolásból, inkább kényszerűségből; összpontosítani iparkodunk. Az ifjúság felé, a jövő felé.

Aki a jövőt tanulmányozza, nyitott kérdéseket feszeget. Bizonytalansági hányadosokkal vet számot. Kockáztat: a rátalálás mellett a melléfogást, a beigazolódás ellentétéként a megcáfoltatást.

Amikor ezt a pedagógiai hangsúlyú *Korunk*-számot az olvasó elé bocsátjuk, minderre gondoltunk. Nem közlünk neveléstörténeti tanulmányokat, módszertani útmutatásokat. Inkább elmékedéseknek adtunk helyet. Töprengéseknek, tünődéseknek. A kérdéseket több oldalról megközelítő, nyitottan tárgyaló és nyitva hagyó írásoknak is.

A nyitottság kockázat is. E két elv jegyében vetjük föl e cikk keretében a ma és a holnap iskolája néhány főbb kérdését, hogy elősegítsük a főlaptestben és rovatokban közölt írások közléseinek, fölvetéseinek további átgondolását.

*

Minél többet törődik egy társadalom a jövőjével, annál többet törődik a neveléssel. Minél fejlettebb egy ország, egy társadalmi rendszer, annál fontosabb szerephez jut benne a tanügy.

Mi sokat foglalkozunk a neveléssel. Nálunk az iskola dolga az egész ország dolga.

Ismeretes, hogy csak az utóbbi években hány tanintézet ünnepelte főnnállásának 350—400. évfordulóját. Az az iskola azonban, amely a régi rendszer kiszolgálása helyett a népi demokrácia szolgálatára vállalkozott, amely az idealista alapozású beállítottság helyett a materialista világnézetű fiatalság kialakítására törekszik, amely a kevesek igényeinek kielégítése helyett „tömegméretekben“ neveli a művelt és szakmailag képzett embereket, az az iskola csupán 25 éves.

Jellemző történelmi tény: 1948 júniusában államosítottuk a legfőbb termelési eszközöket, rögtön ezután pedig az iskolákra került sor. Ez az egymásutániság nem véletlen. Fontossági sorrend; jelzi, hogy az élethez szükséges anyagi javakat előállító üzemek után pártunk, munkásosztályunk a nevelésre fordítja tekintetét. Ez így van azóta is. Ezt a sorrendet tükrözik ötéves terveink, költségvetésünk és mindennapi munkánk egyaránt.

*

Az UNESCO egész világra kiterjedt ankétjának megállapítása szerint az oktatásnak a jövőben *népmozgalommá* kell válnia. Népmozgalommá, hogy átfoghasson minden társadalmi réteget, nemet, korosztályt, hogy áttörhesse a régi iskola szűk kereteit.

Nálunk ez az áttörés 25 évvel ezelőtt történt meg. És az oktatás rövid néhány év során tömegmozgalommá vált.

A tömegméretűvé vált tanulás azonban kérdéseket szül. Nem titok, hogy egyes tanárok évről évre, kénytelen-kelletlen „átengednek” néhány mihaszna diákot. Nem kétséges, hogy ez az eljárás negatívan befolyásolja a diák gondolkodásmódját, szorgalmát vagy később a munka iránti magatartását.

Mihez kezdünk az iskolázott fiatalokkal? Különösen kisebb helységeken tapasztalható, hogy a 8 osztályt végzetek vagy az érettségizett fiatalok egy része nem tudott felsőbb iskolába jutni, mert teljesítményük alatta maradt az állandóan növekvő egyetemi igényeknek, és elhelyezkedni sem akartak, mert nem vállalták az üzemi vagy mezőgazdasági termelőmunkát.

A már említett UNESCO-ankét előrejelzése szerint a következő évek vezérlő eszméje mind a fejlett, mind a fejlődő országokban a permanens oktatás.

Sokat tettünk mi ebben az irányban már évtizedekkel ezelőtt. A tanügyi reformot követően milliók, akiket addig kirekesztettek az iskolából, elvégezhettek az elemi, majd a középiskolát, sokan pedig az egyetemet is. De ma is biztosítjuk minden szinten az állandó tanulást; ezt a célt szolgálják az esti liceumok, a szabadegyetemek, a falusi agrotechnikai tanfolyamok, akárcsak a mérnökök, közgazdászok, tanárok számára tartott továbbképző kurzusok. A korszerű permanens oktatás (és szerves része, a felnőtt-oktatás) azonban több ennél, manapság új eljárásokat, intézményeket igényel. E helyütt a kérdésnek csupán egy-két vonatkozását érintjük.

Oktatásügyünk sikereiről szólva, az ideológiai téren dolgozók 1971. július 9-én tartott tanácskozásán Nicolae Ceaușescu elvtárs joggal állapíthatta meg: Románia ma nemcsak arra képes, hogy saját számára biztosítsa a szükséges műszaki személyzetet, hanem más államoknak is képes tudományos-műszaki segítséget nyújtani és jól képzett szakembereket kölcsönözni. Úgy véljük, permanens oktatásunknak ezzel az örvendetes ténnyel számolnia kell. A nemzetközi küzdőporondon kivívott értékes helyünket tartanunk és megerősítenünk erkölcsi kötelességünk, és ilyen megfontolásból érdemes fölfigyelni a nemzetközi tapasztalatra. A permanens oktatás szerte a világon sajátos igényt igyekszik kielégíteni: a felnőtt, érett emberben is kialakítani azt a képességet (úgy is mondhatjuk: beállítottságot), hogy sok-sok évvel az iskola elvégzése után is tudjon új ismeretekre szert tenni, sőt, más szakmára is átállani. A folyamatos tudományos-műszaki haladást másképp nem tudjuk biztosítani.

Pártunk főtitkára több alkalommal is nyomatékosan hangsúlyozta az iskola és a termelés, az elmélet és a gyakorlat összefogásának szükség-

gességét. E tekintetben is sok történt az elmúlt évek során. Nincs ma iskola, amelynek tanulói ne végeznének termelési gyakorlatot üzemben vagy munkatelepen, bányában vagy a mezőgazdaságban. Számos iskolában létesült műhely, a laboratóriumok, szertárak pedig mondhatni a tudományos kutatás, kísérletezés hajlékaivá alakultak át. Nem kevés azonban a fogyatékoság sem ezen a téren. Mégis óriási jelentőségű ez a gyakorlati foglalkoztatás. Jól ügyeljünk, nem csupán arról van szó, hogy a diák megismerjen belülről is egy üzemet vagy hogy elsajátítsa valamely szakma több-kevesebb fogását, hanem arról, hogy az elmélet mellett a gyakorlatot lássa, s közel kerüljön az élethez. Arra kell törekednünk, hogy belekóstoljon a hétköznapi gondjaiba, s mindez a tapasztalat beleépüljön világgépébe, gondolkodásmódjába, egész egyéniségébe.

*

A Román Kommunista Párt Országos Konferenciáján Nicolae Ceaușescu elvtárs hangoztatta: „Azon kell munkálkodnunk, hogy sokoldalú ismeretekkel rendelkező embert neveljünk, aki képes megérteni, helyesen értelmezni és felhasználni a társadalmi fejlődés objektív törvényeit a társadalmi haladás minden egyes szakaszában...“

Ez az útmutatás vezérfonal nevelésügyünk számára. A mi iskolánk a kommunista nevelés iskolája. A szocialista tanítási elveknek megfelelően az emberformálás szorosan egybefonódik az ismeretnyújtással. Oktatásunktól távol áll a technokrata fölfogás, mi nem csupán munkásokat „képezünk“, hanem igyekszünk teljes értékű, művelt személyiségeket és fölkészült szakembereket nevelni. De hogyan érhető el ez a cél? A régi iskola humán hangsúlyozású volt. Hogy mennyire távol állt az élettől, jól tudjuk. A humán tárgyak viszont — a hagyományos felfogásban — inkább alkalmasak (ami persze vitatható) jellemnevelésre, személyiségformálásra. Csakhogy az élet korszerűsége egyre több természettudományi és műszaki ismeret igényel. Fölmerül hát a kérdés: a tanár mennyiben legyen nevelő s mennyiben oktató? Mire helyezzen súlyt munkájában: az adatközlésre, ismeretnyújtásra-e avagy az emberalakításra? Az audiovizuális eszközök s a programozott oktatás bevezetése különösen kiélezte a kérdést. Sokan tartanak attól, hogy a tanár személyének háttérbeszorulása a nevelőjellegnek, az iskola formatív szerepének is az elhalványulását vonja maga után, és a tanórát pusztá ismeretközli „eszközzé“ változtatja. Másfelől viszont jogos a kérdés: az információrobbanás idején megengedhetjük-e magunknak azt a luxust, hogy ne törekedjünk minél több ismerettel ellátni az ifjúságot? A legszebb jellem sem pótolhatja az ismerethiányt! Úgy véljük hát, hogy tanára, iskolája, tantárgya válogatja, hogy miből, mikor és mit hangsúlyozunk. Ne feledjük azonban, hogy a mi tantestületünk már a kommunizmus jövőbeli építőit neveli, ennek megfelelően pedig a kommunista pedagógus nevelő és oktató is kell hogy legyen egyszemélyben.

*

A tanügyi reformot követő nekigyürkőzés célkitűzése volt az addigi nevelési megkülönböztetések, hátrányok jóvátevése.

Igazságot szolgáltattunk. Igazságot a dolgozóknak és gyermekeiknek, akik addig nem tanulhattak, igazságot a kültelkek és távoli falvak lakóinak, de igazságot a nemzetiségi gyermekeknek is. Minden vidéki iskola fölépülése, a nők tömeges iskoláztatása éppúgy igazságtevés, mint az ingyenes oktatás bevezetése.

E sikerek ismeretében is látjuk még a nehézségeket. Mások a tanulási esélyei az iskolától öt percnyi járásra lakó belvárosi gyerekeknek, mint annak, aki 25—30 kilométerre lakik vidéken, és órákat veszít vonatozással, várakozással. Tudományosan igazolt tény, hogy könnyebb anyanyelven tanulni, mint más nyelven, ami természetesen nem azt jelenti, hogy elhanyagolható a román nyelv vagy az idegen nyelvek tanulása. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ezek elsajátítása nélkül nem élhetünk az egyenlőségen alapuló állampolgári jogainkkal és nem válhatunk egy korszerű, többnyelvű tájékozódásra épülő műveltség hordozóivá. Ismeretes az is, hogy egyes távoli falvak, kisvárosok iskolái még nem érték és nem is érhetnék el a régi iskolavárosok intézményeinek színvonalát.

*

Nem szándékszunk a fölvetett kérdésekre válaszolni. Hiszen, mint ma már mindenre, úgy a nevelésügyre is érvényes az igazság: a legkisebb lépést is fölmérés, kísérlet kell hogy megelőzze. Pedagógiai súlypontunk is a gondolkodást, kísérletezést, problématisztázást szolgálja.

KORUNK

Jakobovits Márta: A bábus